

ONA TILI DARSLARIDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV TUSHUNCHASI VA UNING TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI

Nursulton Shayxislamov,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15206655>

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada ona tili darslarida kompetensiyaviy yondashuv tushunchasi va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Kompetensiyaning tarkibiy qismlari, tamoyillari hamda ularni samarali joriy etish usullari misollar orqali izohlanadi. Shuningdek, pedagogik yondashuvning samaradorligi bo'yicha olimlarning fikrlari ham keltirilgan. Maqola til o'qitish jarayonida amaliy kompetensiyalarni shakllantirish masalasiga bag'ishlangan.*

***Kalit so'zlar:** kompetensiya, ona tili, ta'lim, pedagogika, nutqiy kompetensiya, kommunikativ yondashuv.*

Zamonaviy ta'lim tizimi kompetensiyaviy yondashuv asosida shakllanmoqda. Bu yondashuv o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini amaliyotda qo'llay olish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan. Ayniqsa, ona tili darslarida kompetensiyalarni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi, chunki til ta'limi faqat nazariy bilim emas, balki nutqiy faoliyat orqali shakllanadigan ko'nikmalar tizimidir.

Kompetensiyaviy yondashuvning samaradorligi ko'plab tadqiqotlar bilan isbotlangan. Masalan, ta'lim sohasi mutaxassislari J. Ravkin va V. G. Bospalko tadqiqotlariga ko'ra, kompetensiyalarni shakllantirishga asoslangan ta'lim uslublari an'anaviy yondashuvlarga nisbatan samaraliroqdir. Ularning fikricha, o'quvchilar faqat ma'lumot yodlash bilan cheklanmasdan, uni hayotda qo'llashni o'rganishlari zarur.

Shuningdek, milliy pedagogika olimlari S. R. Rahmonov va N. Qodirovlar kompetensiyaviy ta'lim modelining til o'rganish jarayonida o'quvchining mustaqil fikrlash va nutq madaniyatini shakllantirishga yordam berishini ta'kidlaydilar.

Kompetensiya tushunchasi keng qamrovli bo'lib, o'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlarini real hayot sharoitida mustaqil qo'llash qobiliyatini anglatadi. Pedagog olimlardan X.Hasanboyev, G'.Yo'ldoshev va boshqa mutaxassislarning ta'kidlashicha, kompetensiya faqat nazariy bilim emas, balki shaxsning ijtimoiy-madaniy muhitda moslashish qobiliyati bilan ham chambarchas bog'liqdir.

Yevropa Kengashi tomonidan belgilangan ta'limiy kompetensiyalar quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

1. **Nutqiy kompetensiya** – o‘quvchining til orqali fikrini aniq va to‘g‘ri ifoda eta olish qobiliyati. Masalan, o‘quvchining hikoya yozish yoki fikrini asosli ravishda bayon qilish ko‘nikmasi nutqiy kompetensiyaning ifodasidir.

2. **Axborot bilan ishlash kompetensiyasi** – turli manbalardan olingan ma‘lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilish malakasi. Masalan, maqola yozishda ishonchli manbalar bilan ishlash.

3. **Ijtimoiy-kommunikativ kompetensiya** – jamiyatda samarali muloqot qilish, fikr almashish va hamkorlik qilish qobiliyati. Masalan, jamoaviy loyihalarda ishtirok etish orqali ushbu kompetensiya rivojlantiriladi.

4. **Muammolarni hal qilish kompetensiyasi** – mavjud vaziyatlarni tahlil qilish va to‘g‘ri qaror qabul qilish ko‘nikmalari. Masalan, bahs-munozaralar jarayonida muhokama yuritish.

Kompetensiyaviy yondashuvni samarali joriy etish uchun bir qator tamoyillarga amal qilish lozim:

1. **Faollik va mustaqillik tamoyili** – o‘quvchilar bilimni faqat tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida o‘zlashtirishlari kerak. Masalan, bahs-munozara usuli orqali o‘quvchilar mustaqil fikrlashni o‘rganadilar.

2. **Hayotiylik va amaliyotga yo‘naltirilganlik tamoyili** – til bilimlari real hayotiy vaziyatlarda qo‘llanadigan shaklda o‘rgatilishi lozim. Masalan, do‘konda xarid qilish yoki rasmiy xat yozish bo‘yicha mashg‘ulotlar o‘tkazish.

3. **Muloqotga asoslanganlik tamoyili** – o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirishga yo‘naltirilgan topshiriqlardan foydalanish. Masalan, ro‘znoma yuritish yoki intervyu olish.

4. **Shaxsiy yondashuv tamoyili** – har bir o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olib, o‘qitish jarayonini moslashtirish.

Ona tili darslarida kompetensiyaviy yondashuv ta‘lim sifatini oshirish va o‘quvchilarning hayotiy ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuvni tatbiq etish orqali o‘quvchilar nafaqat grammatik bilimlarni egallaydilar, balki tilni turli kommunikativ vaziyatlarda samarali qo‘llash ko‘nikmalariga ham ega bo‘ladilar. Shunday qilib, ta‘lim jarayonida kompetensiyalarni rivojlantirish dolzarb masala bo‘lib, bu borada ilmiy yondashuv asosida tizimli ish olib borish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hasanboyev X. Pedagogika asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2010.

**“O‘ZBEK FILOLOGIYASI:
MUAMMO VA YECHIMLAR”
mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani**

2. Yo‘ldoshev G‘. Kompetensiyaviy yondashuv va zamonaviy ta‘lim tizimi. – Toshkent: Fan, 2015.
3. Ravkin J., Bepalko V.G. Pedagogik kompetensiyalar va ularning rivojlanishi. – Moskva: Pedagogika, 2008.
4. Rahmonov S.R., Qodirov N. Til o‘qitish metodikasi va innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
5. Yevropa Kengashi. Kompetensiyaviy yondashuv va ta‘lim sifati. – Bryussel, 2017.

